

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

MORALFRÅGOR OCH ÅSIKTSPOLARISERING

En jämförande studie av MP och SD med hjälp av
Moralfundamentsteori

Ronny Ledström

Uppsats/Examensarbete:	15 HP
Program och/eller kurs:	Statsvetarprogrammet, Göteborgs universitet
Nivå:	Grundnivå/Avancerad nivå
Termin/år:	HT17
Handledare:	Jonas Hinnfors
Antal ord:	10 800

Abstract

Uppsatsen syftar till att komma närmare ett svar på varför Sverigedemokraterna och Miljöpartiet står så långt ifrån varandra på den så kallade GAL-TAN skalan. Detta genomförs med hjälp av Moralfundamentsteorin. Denna teori utvecklades bland annat i syfte att förstå hur olika individer och grupper resonerar kring moral och värderingar och varför åsiktpolarisering uppstår. Teorin baseras på fem fundament, kategorier som sorterar olika frågor och formuleringar efter vilken typ av moral det handlar om. De fem kategorierna är *omsorg*, *rättvisa*, *lojalitet*, *auktoritet* och *andlighet*. Undersökningen genomförs med hjälp av textanalys, först kvantitativt via ordräkning och sedan kvalitativt med hjälp av en form av ideologi- och diskursanalys. Den kvantitativa undersökningen syftar till att undersöka hur mycket partierna fokuserar på olika moralfrågor med hjälp av ordräkning. Den kvalitativa analysen syftar till att undersöka hur partiernas fokus ser ut. Analysen av resultaten visar att partierna fokuserar olika mycket på fundamenten samt att fokuset ser annorlunda ut i många fall. Såväl hur mycket fokus som vilken typ av fokus påverkar åsiktpolariseringen mellan partierna. Något överraskande visar det sig också att partierna i vissa frågor argumenterar från olika fundament i samma fråga. Det som är en *rättvisefråga* för Miljöpartiet kan vara en *omsorgsfråga* för Sverigedemokraterna. Även detta påverkar åsiktpolariseringen

Innehållsförteckning	Sidnummer
1. Inledning	4
2. Begreppsdefinitioner	4
3. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk	5
3.1. Moral och moralfrågor – tidigare forskning	5
3.2. Moralfrågor i en svensk kontext	7
3.3. Moralfundamentsteori	8
3.4. Definitioner av de fem fundamenten	10
3.5. Konservativa och liberalers olika syn på moral	12
3.6. MFT i Sverige	13
3.7. Historiska och fördelningspolitiska likheter mellan partierna	13
3.8. GAL-TAN	14
4. Frågeställning och hypotes	16
5. Material	16
6. Metod, resultat och analys	17
6.1. Kvantitativ metod	17
6.2. Kvantitativa resultat och analys	19
6.3. Kvalitativ metod	23
6.4. Kvalitativ analys	25
7. Summering och vidare forskning	31
8. Referenslista	34
9. Appendix	39
9.1. Appendix 1, tabeller	39
9.2. Appendix 2, diagram 2	43

1. Inledning

Sveriges politiska landskap har historiskt präglats av en tydlig vänster/höger dimension och frågor som berör fördelningspolitik och välfärden har alltid debatterats och varit aktuella (Bjereld, 2000: 13, Oscarsson & Demker, 2015: 629). Under de senaste åren, inte minst sedan Sverigedemokraternas (SD) intåg i riksdagen 2010, har dock en uppluckring av den tidigare stabila höger/vänster dimensionen i svensk politik kunnat noteras. Även Miljöpartiet (MP), det näst yngsta riksdagspartiet efter SD, har genom sin profilfråga, miljön, bidragit till denna uppluckring. Frågor som miljö, feminism och migration, som inte enkelt kan placeras in på höger/vänsterskalan, utgör till stor del de frågor som är allra mest polariserade idag (Ohlson, Oscarsson, Solevid, 2016: 24).

Ambitionen med uppsatsen är att komma närmare svaret på varför vissa frågor och partier blir mer åsiktsmässigt polariserade än andra. Eftersom frågor där polariseringen ökar till stor del infinner sig på den så kallade GAL-TAN skalan blir de två partier som står längst ifrån varandra på denna skala logiska analysenheter. Mer konkret kommer dessa partiers mest grundläggande dokument, partiprogrammen, att undersökas. Går det via dessa dokument komma närmare ett svar på varför MP (och alla andra riksdagspartier) inte vill samtala med SD ö h t och varför MP av SD många gånger beskrivs som det mest ”skadliga” och ”extremistiska” partiet i riksdagen (Westin, 2017)? Och kan resultaten i så fall användas för att bättre förstå åsiktpolarisering och de ideologiska mekanismerna bakom partiernas skilda placering på GAL-TAN-skalan?

Moralfundamentsteorin (MFT) utvecklades delvis med just detta syfte: att förstå åsiktpolariseringens orsaker genom att kartlägga olika sätt att tänka kring moral och värderingar. Uppsatsen inleds med några begreppsdefinitioner, nödvändiga för att förstå resten av innehållet. Därefter redogörs för tidigare moralforskning, MFTs uppkomst och innehåll och även definitioner av *fundamenten* i teorin. Även GAL-TAN-skalan presenteras i en svensk kontext. På detta följer kapitel om uppsatsens frågeställning, metod, resultat och analys samt summering och förslag på vidare forskning.

2. Begreppsdefinitioner

Det kan falla sig naturligt att begreppet *moral* är svårdefinierbart. Ett ord som innefattar vad som är rätt och fel blir svårt att definiera entydigt när uppfattningen om vad som är rätt och fel skiljer mellan såväl ideologier, individer och politiska partier. På många sätt är *moral* synonymt med *värderingar* i en sociologisk mening (Värdering, 2017). *Värdering* är, inte minst i svensk kontext, en mera samtida variant av *moral*, möjligtvis med skillnaden att begreppet *värdering* ibland har en *logisk* dimension som moralbegreppet saknar (Värdering, 2017). Eftersom min huvudteori och tidigare forskning är baserad på moralbegreppet kommer detta att användas synonymt med *värderingar*, om inget annat anges.

Åsiktpolarisering kommer i uppsatsen definieras som frågor där SD och MP står långt ifrån varandra. Dock kommer en naturlig och generell avgränsning att göras när det gäller frågor av ekonomisk karaktär. Detta av två anledningar. Dels är det en effekt av att moralforskningen överlag fokuserat på värderingsmässiga frågor. Det innebär förstås inte att det inte finns frågor av ekonomisk eller i övrigt icke moralisk karaktär där SD och MP inte står långt ifrån varandra. Det innebär inte heller att alla ekonomiska frågor nödvändigtvis är eller uppfattas av alla som icke-moraliska till sin natur. Det andra skälet är att forskningen kring åsiktpolarisering i västvärlden i stort visat att polarisering är som störst (och ökande) i frågor som migration, religion, diskriminering och mänskliga rättigheter, frågor som måste sägas vara i första hand moraliska (Weibull & Avinash, 2007: 7352)

Majoriteten av forskningen kring MFT har gjorts i USA. Av denna anledning kommer etiketten *liberal* i texten att vara synonymt med socialliberal (MP) och *konservativ* kommer att vara synonymt med (social)konservativa/nationalister (SD) i en svensk kontext.

Sverigedemokraternas ideologiska dokument heter *principprogram*. I resterande del av denna text kommer dock termen *partiprogram* användas för både SDs och MPs program i syfte att undvika begreppsförvirring.

3. Tidigare forskning och teoretiskt ramverk

3.1. Moral och moralfrågor – tidigare forskning

Frågor som historiskt betraktats som mindre moraliska har varit frågor med koppling till

ekonomi: budgetfrågor, skolpolitik, sjukvård och infrastruktur är några exempel (Ryan, 2014: 382). Det innebär dock inte att frågor kopplade till dessa områden varit utan värderingsmässiga dimensioner. Timothy Ryan kommer i sin studie *reconsidering moral issues in politics* (2014: 385) fram till att även om moralfrågor som stamcells forskning och homoäktenskap anses vara moraliska frågor i större utsträckning än traditionellt icke-moraliska frågor, som kollektivavtal och välfärd, så uppfattas även de sistnämnda frågorna som moraliska av en stor del av väljarna (minst 20% i bägge frågorna). Uppdelningen av politiska frågor och ämnen i moraliska och icke-moraliska är därför förenklad. Det handlar, om så ofta inom statsvetenskaplig forskning, snarare om en skala. Frågor kan ses som mer eller mindre moraliska, men också mer eller mindre ekonomiska.

En de största inom modern moralforskning var Lawrence Kohlberg. Kohlberg (1971) hävdade att människors moral utvecklas stegvis. Från att som barn göra moraliska ställningstaganden utifrån att undvika straff och få belöning blir individens moraliska resonemang alltmer avancerat och socialt inriktat. I tonåren börjar moralen anpassas till att bli omtyckt av omgivningen (inte bete sig illa) för att gå vidare mot insikten att moral, t.ex. att följa lagen, är nödvändigt för att samhället ska fungera. I de sista stegen utvecklar individen ett rättspatos, först en insikt om att lagar är sociala kontrakt som kan ändras och resoneras fram demokratiskt och sedan ett abstrakt tänkande som bygger på universella etiska principer. I det sista steget kan det vara motiverat att bryta lagar, skulle dessa vara *moraliskt orättvisa*. Inte alla individer når alla stegen, men att hoppa över ett steg är inte möjligt (Kohlberg, 1971). Kohlbergs teorier utgår till stor del från att moral handlar om *rättvisa*. Rättvisa är fundamentalt i Kohlbergs teori och kan således sägas utgöra teorins *fundament*. Detta begrepp kommer vi att återkomma till.

En forskningsgren som ger Kohlberg delvis rätt i dennes filosofiska antaganden är den Daniel Biggers företräder. Biggers (2011) hävdar att moralfrågor har en inneboende moralisk dimension för alla människor, vilket enligt Biggers förklarar varför folkomröstningar i moralfrågor som dödsstraff och abort har högre valdeltagande än frågor som rör ekonomi och teknik. Carol Gilligan (2017), en av Kohlbergs mest kända kritiker, ger ändå Kohlberg till hälften rätt: moral handlar om *rättvisa*, men inte uteslutande. Istället hävdar Gilligan att Kohlberg helt missat hur kvinnor och mäns moral skiljer sig åt. Kvinnors moral utgår istället från det Gilligan kallar *omsorgens etik* (Carol Gilligan, 2017). Denna moral baseras på fungerande relationer mellan människor snarare än *rättvisa* i en objektiv mening (Gilligan, 2014). Precis som Kohlberg anser dock Gilligan att det finns en universell, normativ moral

som människor har medfött och som samhället som helhet bör sträva efter.

Forskarna Mooney och Schuldt (2008) definierar moralfrågor som frågor som av minst en sida i debatten inramas som hotandes dennes kärnvärden. I Sverige är detta applicerbart på dagens invandringsdebatt, där ena sidan argumenterar för en mer restriktiv invandringspolitik med argument grundade i ekonomi och praktik (invandring kostar och vi kan inte ta hand om flyktingarna på ett bra sätt) medan en annan sida vill ha en generösare invandringspolitik på humana (moraliska) grunder.

Moral utgår från individen, men kanaliseras inom politiken ofta genom politiska partier där individerna blir en grupp som enas kring ett partis ideologi. Enligt statsvetaren Stig Hadenius är ett partis viktigaste mål att realisera sitt partiprogram. Detta är det enda altruistiska målet. Allt annat: att vinna röster i val, söka samarbete med andra partier, upprätthålla en god och fungerande partikultur är enligt Hadenius "bara" taktik (något han benämner som *partiegoistiska mål*) i syfte att realisera partiprogrammet, partiets ideologi (Bäck, Erlingsson & Larsson, 2011: 50).

Morforskning på individnivå är nödvändig för att förstå åsiktpolarisering på partinivå. I någon mån kanske morforskning på individnivå kan sägas vara en kartläggning av *individens ideologi*. Allt hänger ihop.

3.2. Moralfrågor i en svensk kontext

Den tydliga höger/vänsterprägel som utmärkt svensk politik historiskt har bl.a. bidragit till att moralfrågor fått relativt lite utrymme i debatten (Bjereld, 2000: 13, Oscarsson & Demker, 2015: 629). Traditionella moralfrågor, såsom prostitution, alkohol och abort har bara stått i centrum i vissa perioder och begrepp som *moral* och *moralisk* har sällan använts propagandistiskt av de politiska aktörerna. Moralfrågor har också skurit genom höger- och vänsterpartier, t.ex. i frågor om prostitution och alkohol (Bjereld, 2000: 32-33).

Anledningarna till detta är flera. Förutom höger/vänsterprägel är en annan anledning att politiska partier haft lite att vinna på att driva moralfrågor. Forskning har visat att svenska väljare sällan väljer ett parti p g a att partiet driver en moralfråga, däremot är många väljare benägna att välja bort ett parti om partiet i fråga driver en moralfråga i en riktning som inte överensstämmer med väljarens övertygelser (Bjereld, 2000:86). Att driva frågan om en inskränkning i aborträtten vinner få nya väljare, men riskerar att skrämja bort desto fler, för

att ta ett exempel.

Ytterligare en anledning är Sveriges starka sekularisering, vilket påverkat debatten kring moralfrågor då dessa i andra länder inte sällan är knutna till religion. Vad gäller frågan om abort har svenska abortmotståndare haft svårt att använda narrativet om abort som en kamp mellan kvinnors rätt till sina kroppar kontra ett fosters rätt till liv, till skillnad från abortmotståndare i det mera religiösa USA (Linders, 2004: 389). Som en sista anledning kan nämnas att frågor knutna till moral i Sverige ofta debatterats med argument som varit icke-moraliska till sin natur. För att ännu en gång använda prostitution som exempel så innehöll debatten om kriminalisering av köp av sex i slutet av 90-talet två huvudargument där det ena argumentet var moraliskt och det andra icke-moraliskt. Om man argumenterar för ett förbud utifrån att det är förnedrande för säljaren (kvinnan) och skapar en osund relation mellan könen är argumentet moraliskt. Om man istället argumenterar mot prostitution utifrån att det skapar kriminalitet som kostar samhället pengar är argumentationen mera icke-moralisk (Bjereld, 2000: 47).

Utifrån samma logik har moralfrågor i Sverige genom den moderna politiska historien (i detta fall från mitten av 60-talet och framåt) *avmoraliserats* och *remoraliserats* i perioder.

Avmoraliseringen har präglats av att ord som *etik* och *moral* utelämnats i debatten, att inramningen av debatten förskjutits mot att staten ska förhålla sig neutral i den specifika frågans moraliska aspekt samt att (som tidigare nämnts) icke-moraliska argument varit de mest framträdande (Bexell, 1995: 36). Abortfrågan är enligt etikforskaren Göran Bexell (1995: 36) ett exempel på en fråga som avmoraliserats (1960-tal) för att sedan remoraliseras (1980-tal).

En översikt som den ovan över hur moralfrågor debatterats (eller inte debatterats) i Sverige är motiverat för att i uppsatsens kommande delar förstå hur SD och MP lyfter frågor kopplade till moral i sina respektive partiprogram.

3.3. Moralfundamentsteori

Moralfundamentsteorin (MFT) utvecklades som ett försök att fånga individers och grupper värderingar från ett bredare ideologiskt perspektiv. Teorins upphovsmän, Jonathan Haidt och Jesse Graham, ansåg att tidigare teorier var alltför fokuserade på ett liberalt perspektiv. Teorin kritiserade även tidigare nämnda forskare som Kohlberg och Gilligan för att dels utgå från en för snäv ram kring moral (*rättvisa* och *omsorg*), dels för att teorierna var allt för enkelspåriga

och utopiska (Moral Foundation Theory, 2017). Om moral varierar mellan politiska åsikter och åskådningar så behövs verktyg för att mäta moral, verktyg som inte är baserade på vad moral *borde* vara (Graham et al, 2012:4).

Teorins närmaste föregångare och inspirationskällor var forskarna Alan Fiske och Richard Shweder. Dessas teorier har det gemensamt att de försökte bredda betydelsen av moral i syfte att fånga individers och grupperns olika syn på moral. Detta krävde ytterligare och delvis annorlunda *fundament* (utöver Kohlbergs *rättvisa* och Gilligans *rättvisa* och *omsorg*). Alan Fiskes (1992, 689-690) *relationsmodell* hävdar att människors moral utgår från fyra fundament: synen på *auktoriteter*, *fördelning*, *jämställdhet* och *marknaden*. Shweders huvudfokus var att fånga moral i olika kulturer, främst de icke västerländska kulturer som Shweder ansåg blivit försummade i tidigare forskning. Shweder studerade människors moral på plats i Indien och jämförde sedan resultaten med moralforskning gjord i västvärlden. Han utvecklade för detta syfte tre *moralspråk*: *autonomins etik*, *gruppens etik* och *andlighetens etik*. *Autonomins etik* innehåller värderingar som rättvisa, omsorg och rättigheter, *Gruppens etik* innehåller värderingar som ingrupslojalitet och plikt känsla och slutligen *andlighetens etik* som innehåller värderingar om dygder och synd och hur människor bör leva för att anses sunda (Shweder, Much, Mahapatra & Park, 1997).

Haidt, som arbetat med både Fiske och Shweder, försökte till en början att sammanfoga dessas moralteorier men landade i att teorierna var svåra att sammanfoga på ett fruktbart sätt. Istället användes de som inspiration och utgångspunkt för MFT (Graham et al, 2012: 6).

MFT utvecklades bl.a. i syfte att fånga moral i större kontext än bara hur individer behandlar andra individer, vilket upphovsmännen ansåg var en svaghet med tidigare moralforskningsteorier. Hos socialkonservativa, religiösa och nationalistiska individer utgår moralen i större utsträckning från relationen man/kvinna (familjen), individen/Gud eller individen/folket istället för individen/individen (Graham et al. 2012: 5). Min tolkning är att individer med en liberal åskådning känner sig ha skyldigheter i första hand mot andra individer medan konservativa känner skyldighet gentemot mera abstrakta företeelser som Gud och "sitt" folk. Även liberaler kan förstås känna skyldigheter gentemot sin familj, men på mera individuella premisser. Konservativa ser familjen mer som en institution, en enhet som det är moraliskt fel att inte känna en skyldighet emot för alla som är en del av en familj.

Teorin utgår från fem *fundament* (vilket kan jämföras med Fiskes fyra och Shweders tre). För

att motivera användandet av fler fundament än ett (som Kohlbergs *rättvisa*) hänvisar Haidt och Graham till tungans fem smaklökar: precis som att det skulle finnas en smaklök som avgjorde om mat var välsmakande/icke-välsmakande är det orimligt att anta att moral skulle utgå från endast ett fundament. De fem fundamenten är:

1. Omsorg/Tillfogande av skada (TaS)
2. Rättvisa/Bedrägeri
3. Lojalitet/Svek
4. Auktoritet/Underminering
5. Andlighet/Avsky

Märk väl att varje fundament har en negativ motsats. Uppskattning och gillande för den positiva sidan av fundamentet kombineras ofta med ilska och/eller förakt för de som inte känner samma aktning för den positiva sidan av fundamentet eller ännu värre, anser fundamentets positiva sida vara något negativt. Vi återkommer till detta i definitionen av de fem fundamenten.

3.4. Definitioner av de fem fundamenten

Definitionerna av fundamenten nedan bygger på Graham och Haidts definitioner (2011: 14-16).

Omsorg/Tillfogande av skada

Den mest grundläggande, evolutionära delen av detta fundament är omsorgen om sina egna barn. Denna omsorg kombineras oftast med en känsla av ilska och hat mot den som skadar omsorgsobjektet. Det behöver dock inte handla om någon närstående släkting. I vår tid utgör t.ex. ”kändisar” personer som vi, via det vi läser i massmedia, fäller moraliska omdömen om. Omsorg om miljön och ilska mot de som inte anses värdera denna omsorg högt är ett relevant exempel för denna studie. De moraliska domar vi fäller om tredje part och som faller under detta fundament är en produkt av både arv och miljö, vilket förövrigt hela MFT bygger på. Omsorg/ tillfogande av skada kan ha en mer eller mindre framträdande roll i en kultur (t.ex. mindre i Sparta och Nazityskland och mer i buddhistiska kulturer).

Rättvisa/Bedrägeri

I sin grundläggande, evolutionära form ett fundament som påverkar synen hos individer ang.

andra individers egenskap att leva upp till förväntningar baserade på rättvisa. Berör företeelser som *samarbete*, *ömsesidighet* och *fusk*. I modern tappning kan det också handla om tredje part (via skvaller eller massmedia) samt även icke-levande objekt: människor dömer t.ex. en läskautomat om man efter att ha betalat inte får sin läsk. Människor som lever upp till rättvisekriteriet hos individen eller gruppen beskrivs ofta i termer som *rättvis*, *anständig* och *pålitlig*.

Auktoritet/Underminering

Behandlar synen på och förtroende för t.ex. samhällsinstitutioner som polis och domstolsväsende, men också synen på auktoriteter, ledare och chefer i allmänhet. *Lydnad*, *respekt* och *trots* är centrala företeelser. Ett fundament som på många sätt skiljer både mellan kulturer och politiska ideologier: konservativa premierar t.ex. lydnad och hänsyn högt, medan det bland liberaler kan ses som ett neutralt eller t o m negativt fundament.

Lojalitet/Svek

Behandlar människors syn på ingrupp och utgrupp i ett moraliskt perspektiv. Lojalitet till den egna gruppen premieras, illojalitet straffas. *Patriotism*, *självupppoffring* och *förräderi* är företeelser centrala i detta fundament. Även inom ingruppen fälls moraliska domar baserade på lojalitet i den hierarkiska kampen om roller i gruppen. Moderna varianter av detta fundament kan man finna t.ex. i sportsammanhang där anhängare av ett visst lag bygger på lojalitet mot ingruppen och avsky mot andra lag (utgruppen). I politisk kontext kan fundamentet baseras på medlemmar och väljare i politiska partier. Men också inom en etnisk och kulturell majoritets- eller minoritetsbefolkning i ett land samt familjen. För denna studie används den senare definitionen, dvs ingruppen som familjen samt folket, nationen, Sverige.

Andlighet/Avsky

Behandlar individens syn på hur andra individer och grupper agerar och ser ut. Ett fundament starkt kopplat till känsla av beundran eller avsky. Ett fundament som skiljer både mellan kulturer och politiska ideologier där vissa, t.ex. de som behandlar sina kroppar som tempel kan prisas och de med många laster föraktas. Är i vissa länder och kulturer starkt kopplad till religion. Ett moraliskt fundament som kan bygga på uppfattningar och fördomar mot t.ex. invandrare eller sexuella minoriteter och de beteenden individen förknippar med dessa grupper. Även åsikter som anses avskyvärda eller beundransvärda knyter an till detta fundament. Avsky mot rasism och diskriminering och beundran för altruistiska värderingar är

ett för Sverige relevant exempel.

3.5. Konservativa och liberalers olika syn på moral

Skaparna till MFT har hela tiden haft som ambition för teorin att förklara åsiktsmässiga polariseringar i politiska frågor, en åsiktpolarisering som bidrar till att olika sidor av debatten verkar oförmögna att ens förstå den andra sidans utgångspunkt (Graham et al, 2012). En del av förklaringen till åsiktpolarisering står att finna i att liberaler och konservativa fokuserar på olika fundament i sina resonemang och reaktioner kring moral. Konservativa har mindre fokus på *omsorgsfundamentet* än liberaler, medan liberaler har mindre fokus på *auktoritet*, *lojalitet* och *andlighet* än konservativa. *Rättvisefundamentet* ligger stabilt och likvärdigt hos både liberaler och konservativa (Graham, Haidt & Nosek, 2009). Det har också visat sig, kanske något oväntat, att konservativa har lättare att förstå hur liberaler resonerar än vice versa. MFT har visat att liberaler som ombeds fylla i ”som en konservativ” *moral foundations questionnaire* (ett formulär utformat för att fånga individers moral i enlighet med de fem fundamenten) har en väldigt felaktig bild av konservativas moral, medan konservativa som ombeds fylla i formuläret ”som en liberal” ligger nära liberalers moraluppfattningar (Graham et al, 2011: 16; Erlandsson & Nilsson, 2015: 30).

De två grupperna använder väldigt olika diskurser när de ombeds beskriva sin egen ideologi. Konservativa understryker vikten av respekt för auktoriteter, lojalitet med familjen och ingruppen och ett allmänt sunt leverne medan liberalers fokus ligger på att minska lidandet för andra samt rättvisa (ofta med fokus på jämställdhet). Vidare har konservativa svårare att ta till sig nymodigheter och har större behov av struktur. Liberaler är oftare engagerade i jämställdhetsfrågor, inte sällan för minoritetsgrupper som historiskt varit diskriminerade, de är mer neurotiska men uppfattas samtidigt som mera älskvärda än konservativa. Konservativa uppfattar världen som farligare än liberaler men är samtidigt mer utåtriktade och sociala (Graham et al, 2011: 17-18).

Konservativa har närmare till känslor av avsky, även rent fysisk avsky som smutsiga miljöer eller obehagliga lukter. Liberaler har å sin sida en diskrepans mellan den moral de säger sig ha och den moral de instinktivt kan ha i frågor (Graham et al, 2011: 29).

Det sistnämnda skulle kunna tyda på att liberaler i högre utsträckning än konservativa har

moralen som ett mål att sträva efter, medan konservativa ser moral som något mera latent, en sammanfattning av de värderingar de redan har.

3.6. MFT i i Sverige

MFT har använts för att mäta ideologiska skillnader även i Sverige. I Artur Nilssons och Arvid Erlandssons studie (2014) undersöks om man via MFT kan dra slutsatser om en individs ideologiska läggning till höger eller vänster, vilket visade sig stämma. Studien genomfördes på strax under 900 individer med hjälp av en enkätundersökning och visade sig i hög utsträckning bekräfta teorin även i en svensk kontext (Erlandsson & Nilsson, 2014: 31). Det som utmärkte Sverige var dock att *andlighet* påverkade politisk ideologi mindre än i jämförbara länder. Detta kan enligt Nilsson och Erlandsson ha att göra med Sveriges höga nivå av sekularisering. Forskarna för vidare fram teorin att *andlighet/avsky* kan behöva fångas via andra frågor i Sverige jämfört med USA: andra mänskliga egenskaper kan anses vara eftersträvansvärda än i mera religiösa kulturer och länder. Vidare visade det sig att vissa av frågorna utformade för att fånga *lojalitet/svek*-fundamentet inte fungerade. Detta kan enligt Nilsson och Erlandsson botten i att ingrupslojalitet är extra känsligt i Sverige, associerat med intolerans och rasism (Erlandsson och Nilsson, 2014: 32).

3.7. Historiska och fördelningspolitiska likheter partierna

Att via SDs och MPs partiprogram försöka komma en lite längre bit på vägen att förstå mekanismerna bakom åsiktpolarisering är intressant på grund av partiernas olika syn i många värderingsmässiga frågor. Åsiktpolarisering mellan partier innebär enligt forskningen på området flera allvarliga, demokratiska faror. En av dessa faror är att när partier och åsikter blir polariserade blir väljarna mindre benägna att utkräva ansvar i demokratiska val (Rogowski & Sutherland, 2016: 487). Människor röstar inte baserat på vad partierna står för, utan vad mot vad de tror att ”det andra” partiet förespråkar. En av åsiktpolariseringens effekter på individen (eller för den delen, grupper av individer) är att man slutar leta efter och se det som förenar mellan ideologier, partier eller politiska företrädare. Väljare tar tydligare ställning för och emot, men ställningstagandena baseras allt mindre på fakta och information och allt mer i affekt (Rogowski & Sutherland, 2016: 488).

Denna uppsats primära syfte är att analysera skillnaderna mellan SD och MP. Men för att förstå skillnaderna i moralfrågor bättre är det relevant att även vara medveten om de likheter

som finns mellan partierna. Hade kanske ett fokus på likheterna mellan de bägge partierna istället för olikheterna kunnat resultera i, om inte överenskommelser så åtminstone förutsättningslösa samtal?

Likheterna i SDs och MPs fall förekommer främst i vissa ekonomiska frågor, men även i frågor som synen på deltagardemokrati. Rent historiskt finns också organisatoriska likheter.

I respektive partiprogram positionerar sig MP och SD på flera sätt i mitten i klassiskt fördelningspolitiska frågor. SD skriver i sitt partiprogram att det är *moraliskt förkastligt att leva i överflöd* och inte hjälpa *grannar och landsmän som lider nöd* och att *stora klassklyftor och sociala orättvisor hotar tryggheten*. Samtidigt är partiet förespråkare av både friskolor och privata vårdalternativ, vilket också slås fast i partiprogrammet (Sverigedemokraterna, 2011: 30-38). MP å sin sida skriver om vikten av *pedagogisk mångfald* (vilket privata skolor anses bidra till), människors rätt att *välja en välfärd som passar dem* samtidigt som man anser att fler fackanslutna arbetstagare är bra och att *en ständig jakt på ekonomisk tillväxt* skapar sociala och miljömässiga problem (Miljöpartiet, 2011: 7, 19, 30).

Partierna har också andra likheter. De bildades bägge under samma tioårsperiod (1981 respektive 1988) och de nådde framgångar för sina profilfrågor p g a att de övriga partierna inte hade tillräckligt högt förtroende i dessa. Bägge har varit eller är fortfarande negativa till EU (även om MP lämnat kraven på att gå ur EU till förmån för en ”accepterande men kritisk” inställning), bägge partierna har tagit ställning för politisk decentralisering och fler folkomröstningar (Sundström, 2011: 940, 943; Aylott & Bolin: 2015: 337).

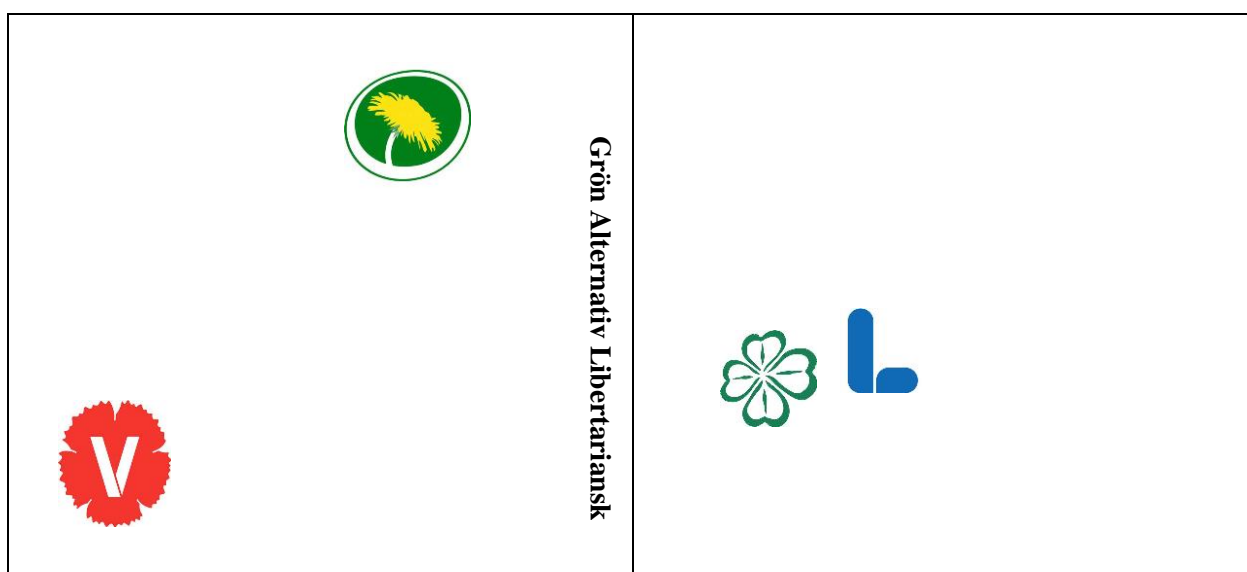
Det finns historiskt även rent organisatoriska och ideologiska likheter partierna emellan. SD hade, precis som MP, under de första åren ingen partiledare utan ett manligt och ett kvinnligt språkrör och under en period i slutet på 90-talet hade SD en miljöprofil. Man var starka motståndare till kärnkraft och på Riksårsmötet 1996 antogs ett partiprogram med namnet *Ett nationellt mittenparti med ekologisk grundsyn* (Sverigedemokraterna, 2013).

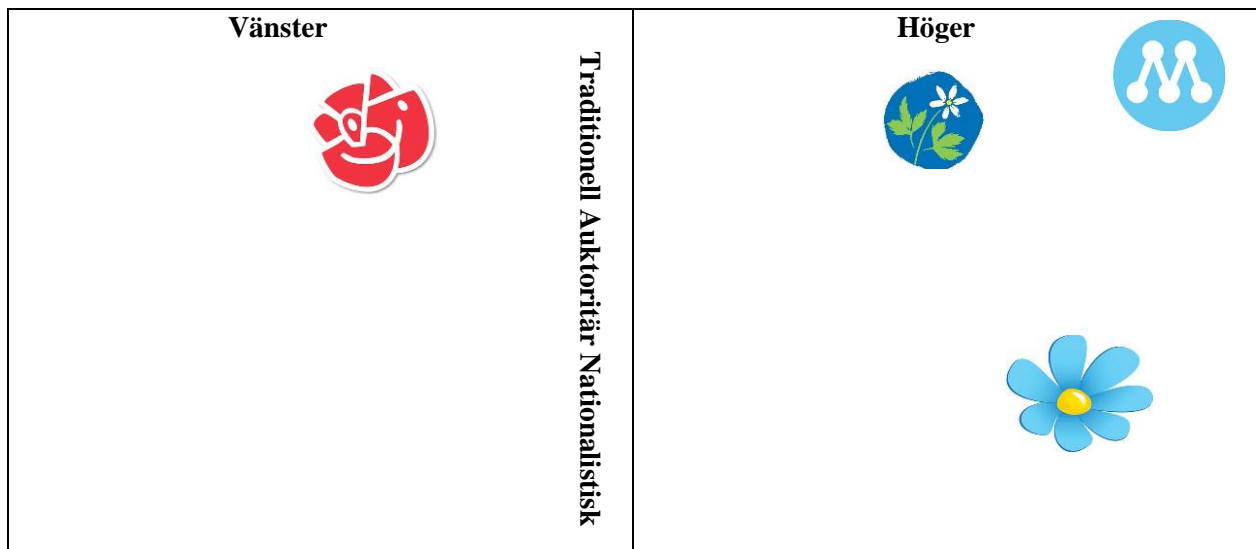
3.8. GAL-TAN

GAL-TAN står för *Grönt, Alternativt, Libertariansk – Traditionell, Auktoritär, Nationalistisk* (GAL-TAN, 2017 3 oktober). Det är intressant att notera att *auktoritär* förekommer i skalan precis som det gör i MFT. *Traditionell* och *nationalistisk* kan på många sätt knytas till definitionen av *lojalitetsfundamentet* i MFT. GAL-TAN uppstod i början på 2000-talet i syfte att förklara olika europeiska partiers inställning till EU, en fråga som, då som nu, skar genom

partierna på vänster- respektive högerkanten (Hooghe, Marks, Wilson, 2002: 985). Några av de frågor som polariserats allra mest de senaste 10 åren är vissa miljöfrågor, HBTQ-frågor samt försvarsfrågor. Den fråga som blivit mest polariserad är dock invandring och integration (Ohlson, Oscarsson, Solevid, 2016: 24). Dessa frågor stämmer bra överens med de frågor där MP och SD åsiktsmässigt skiljer sig åt, varför det känns rimligt att titta på just dessa partiers partiprogram för att söka svar på åsiktpolariseringens orsaker. Orsakerna till åsiktpolariseringen är i hög grad synonymt med anledningen till varför SD och MP ligger långt ifrån varandra på GAL-TAN.

Nedan en bild på de svenska partierna inplacerade på GAL-TAN skalan. Datan bakom bilden bygger på väljarnas syn på partierna, analyser av väljarströmmar samt var väljarna anser sig stå i olika sakpolitiska frågor (Oscarsson, 2016, 28 augusti). Som synes är MP och SD de partier som står längst ifrån varandra på den vertikala GAL-TAN axeln. Detta ger stöd åt påståendet att SD och MP står längst ifrån varandra i samtidens moralfrågor och ger även studiens syfte: att undersöka anledningarna till att partierna står långt ifrån varandra på GAL-TAN.

4. Frågeställning och hypotes

SD har studerats flitigt inom statsvetenskapen sedan partiet kom in i Riksdagen 2010. Sällan har dock SD jämförts med någon ideologisk motpol i syfte att förstå varför partiet är så utfryst och stigmatiserat av de andra partierna. Här ligger en del av den inomvetenskapliga motiveringen till forskningsproblemet i min mening. Den komprimerade frågeställningen för uppsatsen lyder:

Vilket fokus har SD respektive MP på ord och formuleringar knutna till de olika fundamenten?

Hypotesen är att MP antas ha större fokus på *omsorg* och *rättvisa* och SD större fokus på *auktoritets-* och *lojalitetsfundamenten*. De olika fokusen antas vidare bidra till åsiktpolariseringen mellan de båda partierna.

En av ambitionerna med MFT är, som tidigare redogjorts för, att förklara varför och i vilka typer av frågor åsiktpolarisering förekommer (Graham et al, 2011:16, 27). Att SD och MP tycker olika i många värderingsfrågor torde vara allmänt vedertaget. Men kan partiprogrammen ge oss svar på vad som kan ligga till grund för åsiktpolariseringen mellan MP och SD?

5. Material

Partiprogram är ett partis mest grundläggande ideologiska dokument. Alla andra dokument utgår i någon utsträckning från partiprogrammet. Varenda motion ett parti lägger, uttalande

deras företrädare gör och valaffischer som trycks utgår från, eller ska i alla fall teoretiskt utgå från, partiprogrammet i någon omfattning. Partiprogrammet är också det mest abstrakta dokumentet för ett parti. Detta faller sig naturligt då ställningstaganden i sakfrågor skulle låsa ett partis möjlighet att fatta pragmatiska och situationsbundna beslut. Om man vill fånga två partiers olika syn på moral och värderingsfrågor och söka svar på åsiktpolariseringens anledningar inom ramen för en kandidatuppsats så framstår partiprogrammet som den mest rimliga analysenheten.

6. Metod, resultat och analys

Kan MFT hjälpa oss att komma närmare ett svar på frågan *varför* vissa frågor blir åsiktmässigt polariserade mellan liberaler och konservativa? I denna frågeställning ligger *grounded theory* nära till hands metodologiskt. Teorin går ut på att utifrån få empiriskt förankrade fall (i denna studie, två partiprogram) komma fram till mera allmängiltiga teorier vilket ger studien extern validitet (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wägnerud, 2012: 167). Studien har även drag a *jämförande fallstudie* där MFT som teori står i centrum (Esaiasson et al, 2012).

En av de fyra vetenskapliga metoderna som brukar användas tillsammans med MFT är textanalyser (Graham et al. 2012: 15). Dessa metoder har, mig veterligen, inte använts för att studera svenska förhållanden i något avseende. Jag kommer att använda textanalysen både *kvantitativt* och *kvalitativt*.

Den kvantitativa delen kommer att utgå från att räkna förekomsten av olika ord som på goda grunder kan sägas kunna placeras in i de olika kategorierna, d v s de fem *fundamenten*. Den kvalitativa delen kommer ha en bredare utgångspunkt och via en form av ideologi- och diskursanalys analysera och jämföra formuleringar och budskap i partiprogrammen. Förenklat kan man säga att den kvantitativa analysen söker svar på hur stort fokus partierna har på de olika fundamenten och den kvalitativa delen tittar på vilken typ av fokus partierna har inom ramen för fundamenten.

6.1. Kvantitativ metod

I den kvantitativa delen har jag räknat ord med betydelse för något av fundamenten.

Kvantitativ textanalys är en vanlig metod inom statsvetenskap i allmänhet och i studier av

partiprogram i synnerhet (Esaiasson et al, 2012:198-199). Inom hermeneutiken brukar man tala om den *hermeneutiska cirkeln*. En viktig del av denna är att textens helhet tolkas utifrån dess delar och de olika delarna tolkas utifrån helheten (Bergström & Boreus, 2012: 31). Den kvantitativa delen av denna studie får sägas vara ett försök att via ordräkning se helheten i de bägge partiprogrammen, helheten sedd genom MFTs fem fundament, för att därefter jämföra resultaten.

Orden jag använt har hämtats från *moral foundations dictionary*, en ordlista skapad av Haidt och Graham för kvantitativa textanalyser (Moralfoundations.org, 2017). Att utgå från redan befintliga och beprövade ordlistor är vanligt inom textanalysen och bidrar till att stärka validiteten (Bergström & Boreus, 2012: 55). Ordlistan innehåller ord som i sig själva anses innehålla en moralisk dimension samt ord som används i sammanhang där moraliska resonemang förekommer. Varje ord har sorterats in i ett av de fem fundamentens positiva eller negativa kategorier, vilket totalt blir tio till antalet. *Sympati*, *solidaritet* och *stöd* har sorterats in under *omsorg*. *Sjuk*, *svag*, *hot* och *förtryck* under *omsorgsfundamentets* negativa motsvarighet, *tillfogande av skada*. *Rättvis*, *ärlig* och *tolerant* sorteras in under *rättvisa*. *Diskriminera*, *intolerant* och *partisk* under *bedrägeri*, *rättvisefundamentets* negativa kategori. Osv. Fullständig ordlista och tabeller med resultat från ordräkningen finns att tillgå i uppsatsens appendix 1.

Moral foundations dictionary är dock en utgångspunkt och inget facit över exakt vilka ord som ska ingå i alla typer av analyser. Vissa ord är främmande för en svensk kontext: *avfälling* (*apostate*), *celibat* och *kyskhet* (*chastity*) är exempel på ord som utgått av denna anledning: de är helt enkelt inte ord som används i den svenska politiska debatten. Andra ord har utgått då de förvisso används i den svenska politiska debatten, men är alltför specifika för att ingå i ett partiprogram: *prostitution* och *terrorist* är exempel på sådana ord. Andra ord har ”slagits ihop” p g a engelskans rikare tillgång på synonymer. *Fair* och *justice* betyder bägge *rättvis/rättvisa*, för att ta ett exempel. Utöver de ord jag funnit i ordlistan så har jag även lyft in ord som av naturliga skäl inte ingår i (den av amerikaner skapade) ordlistan: ”monarki”, ”hen” och ”Sverige”. Alla ord som lyfts in i ordlistan har klassificerats med hjälp av definitionerna av fundamenten.

Utöver kategorierna *omsorg*, *rättvisa*, *auktoritet*, *lojalitet* och *andlighet* har kategorin *generella* lagts till. Denna kategori, tagen från *moral foundations dictionary*, innefattar ord knutna till moral- och värdefrågor men som inte kan sorteras in under ett specifikt fundament.

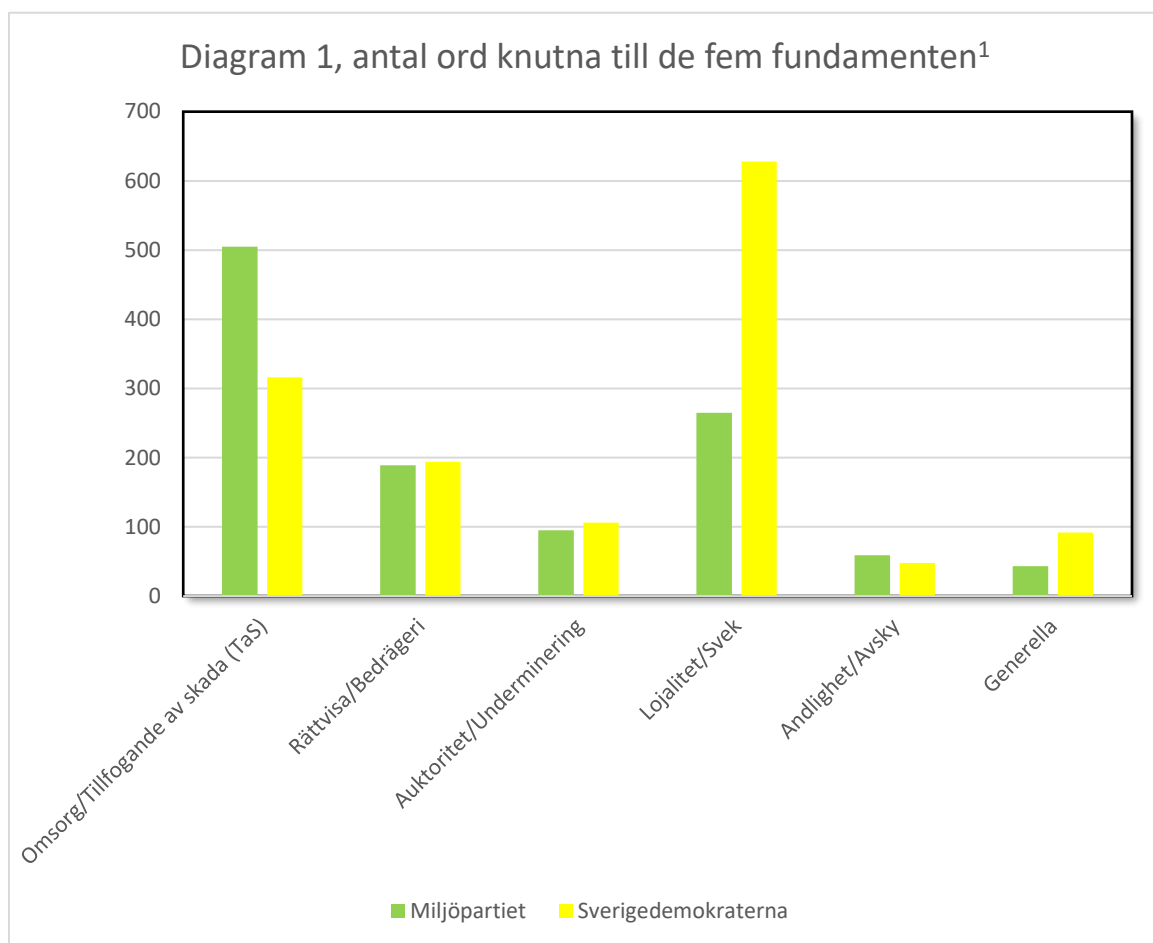
Exempel på ord i denna kategori är *moral* och *etik*.

Totalt antal räknade ord är 113 stycken, fördelade på sex kategorier, eller fundament. Varje kategori har delats upp i ord knutna till fundamentets positiva respektive negativa del, som t.ex. *omsorg* och *svek*. Vissa ord förekommer sammansatta, t.ex. *sjukvård*. Dessa ord har då räknats två gånger, dvs både under ordet *sjuk* och *vård*. Detta har gjorts av praktiska skäl och eftersom det gjorts konsekvent i båda programmen bör detta förfarande inte påverka studiens validitet och reliabilitet i någon riktning.

Miljöpartiets program är betydligt längre räknat i antal ord (18 684 i jämförelse med SDs 10 868). Detta har gjort att jag multiplicerat alla räknade ord i SDs partiprogram med faktorn 1,7 för att göra programmen kvantitativt jämförbara och öka reliabiliteten.

6.2. Kvantitativa resultat och analys

Till att börja med kan det konstateras att SD har något fler ord knutna till fundamenten än MP (1384 respektive 1156). Det är dock svårt att dra några slutsatser av detta. SDs program är betydligt kortare än MPs, vilket kan göra att SDs program blir mera ideologiskt slagkraftigt än MPs då SD måste klargöra för hela sin ideologi med betydligt färre ord. Analysen börjar med de fundament som mest ligger i linje med tidigare forskning, *omsorg*, *lojalitet* och *andlighet*. Därefter redovisas och analyseras resultaten från *auktoritets* och *rättvisefundamenten*. Dessa två fundament skiljer mest från tidigare forskning. Sist följer en analys av ord i den *generella* kategorin.

Omsorg och Tillfogande av skada

Miljöpartiet har ett betydligt större fokus på *omsorg/tillfogande av skada* i sitt program, 505 mot SDs 316. Men även SD har stort fokus på *omsorg*. Kategorin utgör den näst största för SD efter *lojalitet/svek*. Några av de ord som används betydligt mer i MP:s program är *stöd*, *vård*, *sympati*, *skydd* och *fred*. Orden används också delvis annorlunda. MP använder ordet *stöd* kopplat till sjukvård och äldreomsorg, men också till alltifrån presstödet, stöd till missbrukare och ekonomiskt stöd för energiomställningar samt bistånd till fattigare länder. SD använder också ordet i frågor som rör sjukvård, äldreomsorg och skola, men i lägre utsträckning. SD använder dock också ordet *stöd* för att motivera frågor knutna till andra fundament. Att stödja det svenska kulturarvet hör t.ex. närmast till *lojalitetsfundamentet*, och att invandrare som inte trivs i Sverige ska ges stöd (ekonomiskt bidrag) att återvända till sina hemländer kan tolkas

¹ Resultaten av orden uppdelade i positiva/negativa kategorier redovisas som diagram i appendix 2. Resultaten skiljer inte märkbart från när de slås ihop, som gjorts i diagrammet ovan, vilket är anledningen till att diagrammet istället återfinns i uppsatsens appendix.

som att via omsorg argumentera för minskad invandring, dvs en fråga knuten till *lojalitets-* och *andlighetsfundamentet* (Sverigedemokraterna, 2011: 21, 23).

Ur ett strikt kvantitativt ordräkningsperspektiv ligger *omsorgsfundamentet* i linje med tidigare forskning, MP har ett större fokus här. Att SDs *omsorg* ligger så högt delvis p g a att man motiverar *lojalitetsfundamentet* med ord som *stöd* och *hjälp* är dock intressant. I min mening är två motiv till detta tänkbara. SD försöker antingen locka väljare genom att appellera till människors sympati med t.ex. flyktingar och/eller så försöker man aktivt minska polariseringen i syfte att söka allianser med andra riksdagspartier genom att lyfta fram likheter i resonemang kring *omsorg*. Om partiet lyckas framstå som mer likt de andra riksdagspartierna kan, i teorin, såväl ökat väljarstöd som en mera tolerant ton hos de andra partierna bli resultatet. Slutligen behöver inte denna analys innebära att SD inte är uppriktiga i sina intentioner kring *omsorg*. Att vara taktiskt är inte per automatik att vara falsk.

Lojalitet och Svek

Lojalitetsfundamentet sticker ut tydligt i diagrammet. Här är resultaten omvända i jämförelse med *omsorgsfundamentet*: Fundamentet är utan konkurrens det fundament där SD har sitt huvudfokus, men även hos MP utgör ord knutna till fundamentet en relativt stor del av partiprogrammet, fundamentet utgör hos dessa det näst största efter *Omsorg/TaS*. Några ord som används flitigt av SD i jämförelse med MP är *nation*, *tradition* och *kulturarv*. I den negativa kategorin använder SD *invandring* och *mångkultur* betydligt oftare än MP. MP använder dock begreppet *mångfald* betydligt mer än SD.

Strikt kvantitetsmässigt ligger även resultaten för orden kopplade till *lojalitetsfundamentet* i linje med tidigare forskning. Eftersom *lojalitet* är ett fundament som är prioriterat av konservativa men neutralt eller negativt för liberaler är resultatet med största sannolikhet en stor anledning till åsikt-polariseringen mellan partierna. Denna polarisering blir förstås inte mindre av att bägge partierna aktivt använder ord knutna till både *lojalitet* och *svek*. Att ta aktiv ställning för något samtidigt som motparten tar ställning tvärt emot minskar förstås chanserna för förståelse parterna emellan jämfört med om en sida hållit sig neutral.

Andlighet och Avsky

Andlighet/avsky ligger i linje med forskning som gjorts med hjälp av MFT i Sverige. Fundamentet är det minst förekommande hos bägge partierna. Man bör emellertid notera att detta fundament också är det där minst antal ord ingår i ordlistan. De ord som utgått från den amerikanska ordlistan p g a att de inte förekommer i debatten i Sverige kommer till största

delen från detta fundament, och de ord som lagts till (t.ex. *könsmakt* och *folkhälsa*) är inte frekvent återkommande. Dessa kan dock ändå, när de väl används, verka polariserande på grund av starka konnotationer hos både anhängare och motståndare. MP använder t.ex. ordet *hen* istället för *han* och *hon*, vilket i sig själv kan möjligen provocera mera konservativa läsare. Även användandet av ord som *genus* och *könsnorm* i MPs program kan rimligen för en konservativ läsare framstå som radikalt feministiskt och provocerande.

Auktoritet och Underminering

Resultaten för detta fundament skiljer en del från tidigare forskning. Vad gäller *auktoritet* kan synen på detta fundament helt skilja mellan konservativa och liberaler, vilket visar sig i att hur högt man värderar detta fundament ökar linjärt med hur konservativ individen betraktar sig själv. Individer som anser sig stå långt ut till vänster har ofta en negativ syn på auktoritet (Graham et al, 2011: 19).

Trots detta ligger SD endast något högre i användandet av ord knutna till *auktoritet* än vad MP gör. *Lag* är det ord som är vanligast förekommande i bägge programmen. Orden *kontroll* och *brott* används faktiskt mer av MP än SD. Skillnaden mellan programmen ligger dock i hur orden används. *Lag* används t.ex. för att argumentera för hårdare miljölagar, en mer generös invandring (*fler lagliga vägar in i EU*) samt för att motsätta sig viss lagstiftning (t.ex. vad gäller lagar om övervakning som kan stå i strid med den personliga integriteten) hos MP (Miljöpartiet, 2013: 34). Hos SD används ordet mer traditionellt, för att understryka medborgarnas likhet inför lagen, vikten av att följa lagen samt att lagöverträdelse ska bestraffas snabbt och effektivt.

Den olika synen på auktoritet framträder således tydligt, inte i frekvens av ord knutna till fundamentet, utan i hur orden används. Samtidigt är skillnaden i syn på auktoritet, åtminstone i meningen lag och ordning, inte väsensskild. Bägge partierna ser detta som viktigt och bägge partierna är positiva till lagskärpningar, om än på skilda områden (miljölagar kontra brottsbalken).

Rättvisa och bedrägeri

En närmare titt på vilka ord som används i programmen knutna till *rättvisa/bedrägeri* visar att det, trots likheten i användning av antal ord knutna till fundamentet, finns intressanta skillnader. *Rättighet* används betydligt mer av MP och *skyldighet* avsevärt mer av SD. Ordet *diskriminering* används också flitigt av MP (17 ggr), men nästan inte alls av SD (2 ggr), vilket förstärker intrycket av skillnad i fokus på rättigheter och skyldigheter. Rättigheter och

skyldigheter kan tyckas vara i en självklar allians i vilket (rätts)samhälle som helst, frågan skulle snarast kunna handla om den exakta avvägningen av de bägge. Jag tror dock att synen på rättigheter och skyldigheter är en tänkbar åsiktpolariserande faktor. Olika fokus på människans rättigheter och skyldigheter kan mycket väl vara en anledning till åsiktpolarisering i grundläggande moralfrågor som rör rättvisa. Synen på huruvida en individ som inte lever upp till sina skyldigheter ska hjälpas eller straffas (oavsett om detta sker rent juridiskt eller moraliskt) innehåller en tänkbar moralisk och åsiktpolariserande dimension. Jag kommer att återkomma till detta i den kvalitativa analysdelen.

Generella

Slutligen är det under fundamentet *generella* intressant att notera att de bägge partierna använder olika ord för själva moralbegreppet: SD använder *moral* 12 gånger medan ordet *etik* är helt frånvarande. MP använder *etik* (7 gånger), medan *moral* aldrig nämns. Detta skulle kunna böttna i att ordet *moral* har konnotationer (underliggande innebörd) som inte anses gå i linje med MPs progressiva framtoning, medan ordet för SD inte har någon negativ innebörd utan snarare stärker intrycket av SD som ett konservativt parti (Mral, Gelang & Bröms, 2016: 94). Att partierna använder olika begrepp med till stor del lika innebörd men med olika konnotationer kan vara kopplat till att de, medvetet eller omedvetet, försöker locka väljargrupper och motivera sympatisörer med vitt skild syn på just etik och moral. Kanske börjar orden *etik* och *moral*, som tidigare haft liknande innebörd, få olika betydelser där *etik* står för en typ av moral och ordet *moral* för en annan typ. Om detta är fallet är användningen av orden i partiernas program en åsiktpolariserande faktor.

6.3. Kvalitativ metod

Den kvalitativa textanalysen i denna uppsats bär drag av såväl *diskursanalys* som *ideologianalys*. Dessa analysmetoder är inte helt väsensskilda utan överlappar varandra i viss utsträckning. Ideologianalysen utgår ifrån en idé eller ideologis syn på olika fenomen. Enligt den framlidne professorn i statsvetenskap Herbert Tingsten utgår ideologier från tre element, därför bör också ideologianalysen utgå från dessa (Boreus & Bergström, 2012: 141-142). Synen på människan är ett element: är människan i grunden konstruktiv och god eller bör människan betraktas som mera ofullständig, i grunden varken god eller ond utan en produkt av arv och miljö? Det andra elementet är hur verkligheten faktiskt förhåller sig: Är invandring bra eller dåligt? Är kärnkraften nödvändig under överskådlig tid eller gör riskerna att vi bör

stänga ner kärnkraften så fort som möjligt? Ett tredje element brukar vara förslag på åtgärder baserat på de tidigare elementens syn på människa och verklighet: Bör invandringen kraftigt begränsas eller uppmuntras? Bör det satsas på förnybara energikällor eller borde man istället effektivisera kärnkraften och göra den säkrare?

För att svara på dessa frågor brukar man inom ideologianalysen utforma *idealtyper*. Synen på människan skulle t.ex. kunna delas in i känslösam/förnuftig, synen på samhället i kollektivistisk/individualistisk och synen världen som religiös/sekulär (Boreus & Bergström, 2012: 150-153). Utifrån dessa idealtyper placerar man in textens innehåll i kategorierna, sammanställer resultatet och analyserar det man fått fram.

Diskurs kan sammanfattas med de ramar inom vilka en politisk debatt förs. Texten, i vårt fall partiprogrammen, är inte skapade i ett vakuum utan är produkten av hur den politiska debatten i Sverige ser ut som helhet, och i denna finns flera aktörer som både MP och SD måste förhålla sig till. Dessa aktörer inkluderar, förutom partimedlemmar och potentiella väljare, även andra politiska partier och massmedia. Huvudfokus för den här uppsatsen är skillnader mellan SDs och MPs partiprogram och i diskursanalysen kan därför verka irrelevant för studien. Diskursanalysen innehåller dock flera användbara analytiska verktyg som kan användas fruktbart när vi analyserar partiprogrammen. Ett av dessa verktyg är att via konkretiserade frågor analysera en text (Esaiasson et al, 2012: 215).

Synen på människan, verkligheten och vilka åtgärder som följer härav enligt ideologianalysens utformning är i vårt fall redan fastlagt i form av de fem fundamentens definitioner. Fundamenten utgör kategorierna och varje kategori har, likt ideologianalysens idealtyper, två underkategorier som kan definieras som positiva eller negativa. Frågorna som ställs till texten i den ideologiska analysen följer också av fundamenten:

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *omsorg/TaS* ?

Nyckelord positiva: God, Vård, Stöd, Skydd, Mänsklig

Nyckelord negativa: Sjuk, Våld, Hot, Svag, Lida

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Rättvisa/Bedrägeri*?

Nyckelord positiva: Rättighet, Demokrati, Frihet, Jämställd, Rättvis, Skyldighet, Frivillig

Nyckelord negativa: Diskriminera, Orättvis, Ojämlig

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Auktoritet/Underminering*?

Nyckelord positiva: Lag, Respekt, Kontroll, Ordning, Betyg, Tillstånd

Nyckelord negativa: Olydnad, Illegal, Brott)

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Lojalitet/Svek*?

Nyckelord positiva: Sverige, Svensk, Nation, Familj, Medborgare

Nyckelord negativa: Individ, Mångfald, Invandring

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Andlighet/Avsky*?

Nyckelord positiva: Hälsa, Hänsyn, Sexuell, Hen, Folkhälsa, Kristen, Hänsyn

Nyckelord negativa: Förkastlig, Skön, Rasism, Ohälsa, Könsnorm

Nyckelorden är tagna från den kvantitativa delen av studien. Det är de fem mest förekommande orden i varje partis partiprogram med koppling till varje fundament positiva kategori samt de tre mest förekommande orden i den negativa kategorin. Att antalet nyckelord skiljer mellan fundamenten beror på att partierna under vissa fundament har samma ord förekommande med hög frekvens medan det i andra kategorier är fler olika ord.

Syftet med nyckelorden i den kvalitativa analysen är dels att deras höga frekvens gör att de hjälper oss att identifiera budskap kopplade till fundamenten när orden förekommer i partiprogrammen, dels att de tillsammans vidareutvecklar de tidigare definitionerna av fundamenten. Vidareutvecklingen av definitionen med hjälp av nyckelorden gör också fundamenten blir mera ömsesidigt uteslutande. Detta är förvisso inget krav för ideologianalysens idealtyper (Boreus & Bergström, 2012:151-154). Men för studiens resultatvaliditet är det viktigt att begreppsvaliditeten är god i form av väl definierade klassificeringar av fundamenten. Formuleringar i texten ska så tydligt som möjligt kunna kopplas till ett av fundamenten, inte flera

6.4. Kvalitativ analys

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *omsorg/TaS* ?

SD hävdar att partiets ideologi, socialkonservatismen tidigt skilde ut sig från andra konservativa inriktningar genom att ideologin *relativt tidigt anammade idéerna om utvidgad demokrati, rösträtt och ökad jämställdhet för kvinnor* (Sverigedemokraterna, 2011: 11).

Alldeles oavsett om detta påstående stämmer skulle MP och övriga politiska motståndare knappast tillstå att SD har sin grund i några rörelser och ideologier som strävat efter dessa mål. Bara påståendet har sannolikt en åsiktpolariserande effekt.

Att SD trycker på *omsorgsfundamentet* i hög utsträckning, om än inte i den omfattning MP gör det, skulle kunna tolkas som en faktor som minskar åsiktpolariseringen. Detta förutsätter dock att MP tror på att SD har ärliga intentioner samt att omtanken om svaga och utsatta individer från SDs sida inte bara omfattar vissa grupper. Uttalanden som MP gjort tyder på motsatsen. MP och SD har som tidigare nämnts utsett varandra till ideologiska motpoler och MP har flera gånger uttalat sig om att de gärna är denna motpol och står upp för ett *varmt, öppet och humant samhälle* (Samini, 2014, 19 maj). SDs omsorg om medmänniskor riskerar därför att uppfattas som selektiv av MP och kan i sig verka åsiktpolariserande. MPs *gränslösa solidaritet* (2013: 3) riskerar istället av SD uppfattas som naiv och praktiskt svår genomförbar.

SD förespråkar också en restriktiv invandring med fokus på omsorg. SD skriver att flyktingpolitiken ska inriktas på flyktingars närområden. Detta för att *nå de allra mest nödlidande och hjälpa betydligt fler för samma summa pengar* jämfört med om flyktingarna hjälps i Sverige (Sverigedemokraterna, 2011: 23). Huruvida SDs påstående stämmer eller inte är sekundärt för meningsmotståndare som inte litar på att SDs omsorg om flyktingar är genuin. SD nämner också repatriering med argument kopplade till *omsorgsfundamentet*. Att invandrare som bor i Sverige egentligen inte trivs utan är här av ekonomiska skäl är destruktivt för såväl invandrarna som för samhället enligt SD, och p g a detta ska *ett aktivt och generöst stöd ges till de invandrare som önskar återvända till sina hemländer* (Sverigedemokraterna, 2011: 23). MP har vid flera tillfällen hävdade att SDs politik går ut på att *skicka tillbaka folk till krig och folk mord* (Miljöpartiet de gröna, 2014). Att MP snarast kan tänkas bli provocerade av att SD kopplar invandring till omsorg om invandrarna ter sig logiskt.

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Rättvisa/Bedrägeri*?

Att SD och MP har olika fokus på rättigheter kontra skyldigheter och att detta bidrar till åsiktpolariseringen konstaterades i den kvantitativa delen av denna uppsats. En närmare titt på programmets formuleringar visar också att vilka frågor som tillhör *rättvisa* inte är självklart för partierna

Ett exempel på detta är abortfrågan. Att SD och MP tycker olika i denna fråga är kanske inte

så konstigt, men formuleringarna är intressanta då MP ser abort som en *rättvisefråga* och SD ser det som en *omsorgsfråga* utifrån MFTs perspektiv. *MP värnar kvinnors rätt till abort* (2013: 28) slår MP fast och gör därmed abort till en *rättvisefråga*. SD anser istället att den individualistiska människosyn som MP företräder och som ser människan som en produkt av sin miljö snarare än sitt arv riskerar att *mänskliga foster, på basis av sin förmodade brist på unika egenskaper, helt saknar värde* (Sverigedemokraterna, 2011: 7). För SD är abort en fråga om *omsorg* om fostret.

Även utrikespolitiken placeras av partierna i olika fundament. SDs utrikespolitik bygger på *lojalitetsfundamentet* medan MP främst ser utrikespolitiken som en *omsorgs-* och *rättvisefråga*. SD anser att Sveriges utrikespolitik ska *primärt vara inriktad på svenska intressen samt demokratiska fri- och rättigheter i världen*. Att utrikespolitiken ska utformas utifrån andra länders *lojalitet* är också talande: *internationellt samarbete är viktigt för bevarandet av den kulturella mångfalden i världen* (Sverigedemokraterna, 2011: 43). MP skriver i sitt kapitel om omvärlden skriver att partiet *alltid strävar efter ett globalt perspektiv på politiken*. En av förklaringarna till detta synsätt står att finna i att MP anser att Sverige är medskyldiga till mycket av miljöproblemen i världen. Sverige anses ha nått sitt välstånd delvis på fattigare länders bekostnad. Detta ses som djupt orättvist och utrikespolitiken blir för MP ett sätt att betala av den moraliska skulden. Sverige ska betala minst en procent av BNP till internationellt bistånd och *bidra med kraftfulla insatser för att betala den "klimatskuld" som Sverige med sina historiska utsläpp av växthusgaser har skapat* (Miljöpartiet, 2013: 36).

Att som SD och MP bygga politiska sakområden på helt olika moraliska fundament är förstås en åsiktpolariserande faktor. Om man inte är överens om var den moraliska skyldigheten i ett politikområde ligger blir det svårt att diskutera frågan sakligt.

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till Auktoritet/Underminering?

Familjepolitiken innehåller hos SD en dimension av auktoritet. På ett par ställen lyfter SD fram viktigheten av (kärn)familjens fostrande roll (Sverigedemokraterna, 2011: 24, 36). MP anser istället att *barn är medskapare av samhället och ska inte ses som passiva mottagare av det samhället vuxna skapat åt dem* (Miljöpartiet, 2013: 6). Här riskerar MP uppfattas som "flummiga" av SD och SD riskerar att uppfattas som alltför hårda. Detta gäller även partiernas skolpolitik. SD ser betyg som ett sätt att *rättvist mäta kunskap* samt *uppmuntra eleverna till bättre resultat* medan MP tvärtom *oroas av det ensidiga fokuset på betyg och kontroller i*

skolpolitiken. (Sverigedemokraterna, 2011: 35; Miljöpartiet, 2013: 7).

Ett ämne med självklar koppling till auktoritet är brott och straff. Här är det intressant att notera två saker hos SD. Dels människosynen att alla människor har både rättigheter och skyldigheter. Människor har en fri vilja att rätta sig efter dessa rättigheter/skyldigheter: *varje individ har en fri vilja och bör därför ansvara för sina handlingar*, (Sverigedemokraterna, 2011: 38). Dels skriver partiet att *brottsoffers intressen alltid måste sättas framför brottslingars intressen*. Detta kan tolkas som att de som begår brott försummat sina skyldigheter och därför skall dessa rättigheter prioriteras lägre än de rättigheter som deras offer har. MP har på flera ställen i partiprogrammet formuleringar som kan sorteras in under *underminering*. Ett bra exempel är när partiet tar ställning för att civil olydnad kan vara befogat: *civil olydnad har varit en viktig del av kampen för demokrati och kan även fortsättningsvis vara betydelsefullt i demokratin* (Miljöpartiet, 2013: 5). Att ta ställning för civil olydnad är kan tolkas som att i vissa lägen försvara brott mot lagen. Självklart kan detta ha en åsiktpolariserande effekt hos ett parti med tydlig auktoritetsprägel som SD. MP har också ett helt annat fokus i sin kriminalpolitik. Förebyggande av brott och rehabilitering av brottslingar står i fokus: *kriminalvård ska vara human och ha som mål att den som dömts inte ska återfalla i kriminalitet* (Miljöpartiet, 2013: 6). Synen på *auktoritet* blir tydligast vad gäller brott och straff och bottnar i partiernas syn på den mänskliga naturen. Om man som MP anser att människan i grunden är god är det lättare att förespråka rehabilitering framför straff, medan detta för SD kan framstå som provocerande, inte minst för att det kan tolkas som att MP inte sätter brottsoffren i första rummet.

Synen på försvaret, även det en fråga med tydlig koppling till *auktoritet*, skiljer inte oväntat mellan partierna. Talande är att MPs stycke där försvaret ingår heter *Fred och säkerhet*. Fokus ligger på fred, nedrustning och klimatets inverkan på konflikter. *Fred är inte bara målet utan vägen dit* är en bra sammanfattning av hur MP ser på Försvarets roll (Miljöpartiet, 2013: 35). Man anser också att delaktighet i försvaret ska vara frivillig och att den primära uppgiften för försvaret är internationell, fredsbevarande insatser (Miljöpartiet, 2013: 35). SD är istället för värnplikt och försvarets primära roll ska vara att skydda Sverige. Försvaret är *den yttersta garanten för bevarandet av vår demokrati, frihet, nationellt självbestämmande och kulturella särart och den som åtnjuter ett lands frihet ska också vara beredd att försvara den*. Värnplikten anses ha en *fostrande social funktion* för individen (Sverigedemokraterna, 2011: 39). Skillnaderna i synen på *auktoritet* blir här oerhört tydlig.

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Lojalitet/Svek*?

SDs syn på människan präglas av att hon ses som ofullständig. Politiken bör därför utformas i syfte att uppmuntra de positiva sidorna i den mänskliga naturen. Detta görs bäst inom ramen för nationen och familjen och politiken bör sträva efter att *stödja och upprätthålla normer, moral, sedvänjor och traditioner* (Sverigedemokraterna, 2011: 9). SDs syn på *lojalitet* tydliggörs också i stycket om nationalism: *nationalismen [är] det enskilt viktigaste verktyget i arbetet med att bejaka den gemensamma identiteten och samhällets inre solidaritet* (Sverigedemokraterna, 2011: 13). Det är tydligt att nationen har ett högt egenvärde för SD. Den ses som helt grundläggande och högre stående än andra gemenskaper (Sverigedemokraterna, 2011, 15). Man tillskriver t o m demokratins själva existens och välfärdsstatens uppkomst nationen: *Nationen har utgjort grunden för demokratins och de solidariska välfärdssystemens framväxt* (Sverigedemokraterna, 2011: 15). MP ställer sig på många sätt i den negativa kategorin *svik*. Ett citat som sammanfattar MPs syn på *lojalitet* kärnfullt är *den gröna rörelsen strävar efter att alltid lägga ett globalt perspektiv på politiken* (Miljöpartiet, 2013: 32).

Man skulle kunna dela in SDs syn på *lojalitet* i två kategorier. Den ena kategorin värnar nationen, folket, familjen och är mest framträdande. Den andra kategorin tar ställning mot andra kulturer, andra länders värderingar etc. Den andra kategorin är också den jag bedömer vara som mest åsiktpolariserande i förhållande till MP. Invandringen ska särskilt begränsas från länder där *kulturen och värdegrunden kraftigt avviker från den svenska* (Sverigedemokraterna, 2011: 15). Vad gäller välfärdssamhället så anser SD att detta inte går att kombinera med mångkultur. Man skriver att det finns en *inneboende motsättning mellan välfärd och mångkulturalism* (Sverigedemokraterna, 2011: 34). Detta står i bjärt kontrast mot MPs syn på *lojalitet*, som oftast rör sig i fundamentets negativa kategori, *svik*. Ett konkret ställningstagande kopplat till Lojalitetsfundamentet är när SD tar ställning mot dubbla medborgarskap, ett ställningstagande som skiljer sig mycket mot MPs syn på medborgarskapet (Sverigedemokraterna, 2011: 16). MP nämner aldrig medborgarskapets utformning specifikt, men det får anses ställt utom allt rimligt tvivel att MP inte ser dubbelt medborgarskap som problematiskt: EUs flyktingpolitik anses ha *rest höga murar mot omvärlden, Mp ska vara pådrivande i att riva gränshinder i Norden* och partiet har en *vision om en värld utan gränser* (Miljöpartiet, 2013, 34, 36). Synen på (den svenska) kulturen och mångkulturen har stor betydelse för SD. Språk, högtider, religion och moraliska system är några beståndsdelar som utgör kulturen för SD. Dessa måste försvaras, dels för att de har ett

egenvärde, men också för att de utgör grunden för *en solidariskt finansierad välfärdsmodell* (Sverigedemokraterna, 2011: 20). Även Sveriges stora ideella sektor tillskrivs kultur och en gemensam identitet. En livskraftig ideell sektor förutsätter *ett starkt socialt kapital* som i sin tur förutsätter *en stark gemensam identitet* (Sverigedemokraterna, 2011: 26). Att hävda att Sveriges välfärd bygger på gemenskap på bas av svensk kultur står i stark kontrast mot MPs syn. MP anser också att den ideella sektorn är viktig och nämns den på flera ställen, men det sociala kapital som ligger till grund för en fungerande ideell sektor bygger på individen eller grupper av individer med samma intressen, aldrig på en gemensam nationell identitet (Miljöpartiet, 2013: 11, 24, 31). MP menar istället att *all kultur är en social konstruktion* och att *synen på kultur aldrig får leda till att vi reducerar individen till att främst ses som en del av ett kollektiv och när makthavare i Sverige eller i andra länder strävat efter kulturell enighet så har det lett till motsättningar och övergrepp* (Miljöpartiet, 2013: 9). Det SD ser som grundläggande för ett fungerande samhälle uppfattas av MP som hämmande för individen och farligt för samhället då det kan utmynna i övergrepp från statens sida.

Hur förhåller sig partiprogrammets innehåll till *Andlighet/Avsky*?

Formuleringar kopplade till *andlighet* är i båda partiprogrammen kopplade till synen på människans natur. Det handlar inte bara om beundransvärda kontra förkastliga egenskaper, utan även om hur partierna anser att människan fungerar, vilket ligger till grund för mycket av partiernas övriga förslag i programmen.

SD har en betydligt mer negativ syn på den mänskliga naturen och budskapet är att politiken bör anpassas efter dessa tillkortakommanden: *Vår strävan är att utforma politiken efter hur människan är och inte hur vi önskar att hon vore* (Sverigedemokraterna, 2011: 8). Enligt SD är människan en kombination av arv, miljö och den fria viljan. Som en följd av denna människosyn, där människans beteende delvis styrs av hennes biologiska arv, vill människor i en generell mening umgås med andra liknande individer. Denna gemenskap utgörs av familjen och nationen: *...historiska försök att skapa kollektiv större än nationen har ofta misslyckats* (Sverigedemokraterna, 2011: 8). Även biologiska, kollektiva skillnader mellan män och kvinnor är centralt i SDs syn på människan. Detta leder enligt SD till att kvinnor och män gör olika val, t.ex. vad gäller yrke, men att detta inte behöver ”rättas till” med politiska beslut eftersom det inte utgör något problem. Snarare ses de generella biologiska skillnaderna mellan män och kvinnor som positiv. Att kvinnor och män ser olika på saker och ting med utgångspunkt i könens biologiska skillnader *förstärker snarare än försvagar betydelsen av att*

bägge könen finns representerade på olika positioner i samhället (Sverigedemokraterna, 2011: 25).

MPs människosyn vilar på två premisser. Den ena är att människan i grunden är god. Den andra är att individer är olika och att dessa olikheter är positiva: *Människan är en kreativ och empatisk varelse som vill och kan ta ansvar. Den fantastiska mångfalden i människors synsätt och idéer utgör en rikedom som driver utvecklingen framåt* (Miljöpartiet, 2013: 4). Genom att tillskriva människan positiva egenskaper som kreativitet och empati kan vi dra slutsatsen att dessa egenskaper är beundransvärda i MPs ideologi. Människan ses alltså som i grunden god av MP. I MPs skolpolitik kan man ana vad som hämmar människors potential att bli det bästa de kan bli: *alla elever ska ha sex- och samlevnadsundervisning med ett tydligt normkritiskt perspektiv och alla barn ska kunna utvecklas utan att hämmas av rådande könsroller* (Miljöpartiet, 2013: 7-8). Man kan således dra slutsatsen att det SD ser som naturliga och vitala samhällsfunktioner, som kärnfamiljen och män och kvinnors olika egenskaper i någon mån ses som hämmande av individens utveckling av MP. Dessutom är den mänskliga egenskap MP föraktar mest rasism. Förslag att motverka rasism är återkommande och MP anser t o m att Sverige som land *präglas av rasism* (Miljöpartiet, 2013: 36).

I denna skilda syn på mänsklighetens natur och vilka egenskaper som ska ses som beundransvärda kontra avskyvärda är åsiktspolariseringen svår att bortse ifrån. I någon mening får ju MP sägas anse att SD bygger hela sin världsbild på den mänskliga egenskap de anser mest avskyvärd, vilket naturligtvis försvårar samtal från bägge håll.

SDs ställningstagande för den svenska nationen, oftast via ett försvar för det man uppfattar som svensk kultur, faller under *lojalitetsfundamentet*. Men positiva/negativa egenskaper som man tillför den svenska och andra kulturer kan sägas falla under *andlighetfundamentet*, eftersom egenskaper som anses berömvärda eller förkastliga ofta kan sorteras in här. Vissa konkreta exempel ges. SD skriver att vissa kulturer (implicit ingår den svenska kulturen här) är bättre än andra på att bejaka *mänskliga rättigheter, skapa demokrati, hög utbildningsnivå och likhet inför lagen*. En negativ sed man nämner som exempel på *dålig* kultur är kvinnlig könsstympning (Sverigedemokraterna, 2011: 20). Att hög utbildning är bra och kvinnlig könsstympning dåligt är inga kontroversiella ställningstaganden. Men att hävda att demokrati, utbildning och könsstympning är kulturellt betingat har en åsiktspolariserande effekt då detta kan uppfattas som både felaktigt och i extremfallet rasistiskt.

Religion är i mindre sekulariserade länder (m a o de flesta andra länder) en stor del av

andlighetsfundamentet. Religion är inte framträdande hos MP och SD, men det nämns hos bägge och åsiktpolariserande faktorer kopplade till religion finns. Två ställningstaganden hos SD som fungerar åsiktpolariserande är ställningstagandet för att kristendomen ska ha en särställning i Sverige samt att islam har *svårt att samexistera med den svenska kulturen* (Sverigedemokraterna, 2011: 27). MP nämner bara religion i förbigående men MPs övergripande ideologiska övertygelse om att mänskligt beteende utgår från individen och inte från kollektiv såsom religioner eller kulturer gör förstås att SDs ställningstagande polariserar (Miljöpartiet, 2013: 04).

7. Summering och vidare forskning

Studien har visat att partiernas kvantitativa fokus på de fem fundamenten delvis replikerade tidigare forskning. Den kvantitativa delen av studien visade att MP hade större fokus på *omsorg*, SD på *lojalitet*. Fokuset på *rättvisa* var likande hos partierna. Min slutsats av att partierna hade liknande fokus på *andlighet* i den kvantitativa delen är att MFT utformats i USA där religion har en betydligt större roll inom politiken än i Sverige. Att partierna kvantitativt sett låg så lika vad gäller ord kopplade till *auktoritet* är något förvånande och skiljer sig mot tidigare forskning. Min slutsats är att detta kan bero på att SD undvikit att använda ord kopplade till *auktoritet* för att istället framhäva sina mjukare sidor. Att partiets hårda frågor, främst invandring, ofta motiveras med *omsorg* är också ett bevis för detta påstående. Huruvida detta minskar åsiktpolariseringen är en öppen fråga, men möjligheten finns.

Den kvalitativa delen gav upphov till intressanta resultat. SDs relativt stora fokus på *omsorg* borde minska åsiktpolariseringen, men riskerar istället att spä på denna eftersom MP kan uppfatta ställningstagandena som oärliga, vilket tidigare uttalanden från MP tyder på. På lite längre sikt kan dock minskad åsiktpolarisering bli effekten, förutsatt att SD visar att man menar allvar med sin *omsorg* via konkreta politiska ställningstaganden och beslut.

Skillnaden i synen på *auktoritet* var tydlig mellan partierna och flera åsiktpolariserande ställningstaganden fanns hos bägge partierna i områden som försvaret och kriminalpolitik, men även i ”mjuka” politiska sakfrågor kopplade till skol- och familjepolitik. Ofta bottnar skillnaderna i synen på *auktoritet* i synen på människan: är människan i grunden god eller har hon potential att vara både ond och god? Om man som MP har det förstnämnda alternativet som utgångspunkt blir det svårare att förespråka hårdare straff och betyg i tidigare ålder i

skolan och svårare att samarbeta med partier som man har en annan uppfattning.

Människosyn i termer av vilka mänskliga egenskaper som är beundransvärda kontra förkastliga hör hemma under fundamentet *andlighet*. Det är inte helt lätt att dra slutsatser om hur partierna skiljer sig i detta avseende. Skillnaderna i synen på mångfald i termer av kultur och religion är dock tydlig. Detta är en väldigt positiv egenskap från MPs perspektiv, medan det av SD ses som, om inte förkastligt så i alla fall naivt sett till konsekvenserna av denna öppenhet. Läger man dessutom till MPs avsky för diskriminering och rasism blir det tydligt att *andlighet* innehåller en starkt polariserande dimension. Huruvida SD faktiskt är rasistiska har mindre betydelse, det räcker att MP uppfattar partiet som sådant. Och som nämndes i uppsatsens teoretiska ramverk har MFT visat att liberaler har betydligt svårare att förstå konservativa än vice versa.

I min mening är de kvalitativa resultaten från *lojalitets-* och *rättvisefundamenten* de mest intressanta. Det förstnämnda är intressant då det i detta fundament tydligast går att urskilja åsiktpolariseringen. *Lojalitet* till nationen är viktig för SD, och man tillskriver nationen allt ifrån välfärdsstaten till demokratins uppkomst. För MP, med sitt tydliga globala fokus, är denna världsbild antagligen både skrämmande och fullständigt felaktig. Ännu mera åsiktpolariserande det SD ser som hotande nationen och följaktligen även välfärden och demokratin. I dessa hot ingår t.ex. islam och negativa exempel andra kulturer, kvinnlig omskärelse nämns explicit. Detta riskerar inte bara att uppfattas som felaktigt i sak av MP, det riskerar också att bekräfta den bild MP har av att *lojalitet* leder till motsättningar, fördomar och i extremfallet övergrepp och förföljelse.

Rättvisefundamentet är intressant för att det här blir tydligt att det inte är självklart vilka frågor som ska tillhöra vilket fundament för partierna. Abort är för MP en rättvisefråga, men för SD en omsorgsfråga. Utrikespolitiken är i första hand en fråga om *lojalitet* för SD, men *rättvisa* för MP. Att samma politiska områden kan tillhöra olika fundament för olika partier och ideologier är, mig veterligen, inget som framkommit i tidigare forskning som gjorts inom ramen för MFT. Min slutsats är att detta har en åsiktpolariserande effekt eftersom skilda utgångspunkter i vilken typ av moralisk kategori en fråga tillhör gör det svårt att kompromissa och diskutera en fråga.

Är då de ideologiska skillnaderna mellan SD och MP så stora att samtal mellan partierna omöjliggörs? Likheter mellan partierna finns, som tidigare redogjorts för. Och farorna med åsiktpolarisering är vedertagen inom forskningen. Men det finns även vinster att göra för

partierna. Åsiktpolarisering ökar valdeltagandet i länder med proportionella flerpartisystem. Den bidrar även till en ökad aktivitet och mobilisering hos ett partis medlemmar (Moral, 2017: 951). Det finns med andra ord taktiska skäl för partierna att upprätthålla polariseringen emellan sig. Vad gäller valdeltagandet har detta också ökat i de tre senaste valen (Valmyndigheten, 2018).

En intressant fortsättning på denna studie hade varit att replikera denna när MP och SD antar nya partiprogram i framtiden. Två kontextuella faktorer som är annorlunda idag jämfört med när programmen antogs är MPs intåg i en regering och den retoriska omsvängningen i invandringpolitiken. Bägge dessa faktorer kommer sannolikt att påverka framtida program. Framtida textanalytisk forskning i Sverige med MFT som utgångspunkt bör också försöka fånga *andlighetsfundamentet* med hjälp av ord som knyter an till egenskaper som *solidaritet* och *tolerans*. Dessa egenskaper värderas högt i Sverige och motsatserna, *intolerans*, *rasism* och *diskriminering* är så negativt laddade att de är starkt kopplade till känslor av avsky hos många människor. För även om andlighet i en klassisk bemärkelse inte är påtaglig i svensk politik finnas definitivt formuleringar som vittnar om en alternativ andlighet, framförallt hos MP. Ett citat från slutet av partiets program får agera exempel: *Det myllrar av liv under varje liten sten på vår planet. Vi är en del av något mycket större* (Miljöpartiet, 2013: 38).

8. Referenser

- Allt grönt, avsnitt 4 [Miljöpartiet e gröna]. (2014, 4 september). *Allt grönt, avsnitt 4* [Videofil]. Hämtad från <https://www.youtube.com/watch?v=qRdyZh-x014>
- Avinash K. Dixit, & Jörgen W. Weibull. (2007). Political polarization. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 104(18), 7351.
- Aylott, N., & Bolin, N. (2015). The Swedish Greens: A big step forward – and several
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bexell, G. (1995). *Svensk moralpolitik: några moraliska frågors behandling i riksdags- och*

regeringsarbetet sedan 1950-talet = [Swedish moral politics] : [the treatment of some moral questions in parliamentary and governmental work since 1950]. Lund: Lund Univ. Press.

Biggers, D. (2011). When Ballot Issues Matter: Social Issue Ballot Measures and Their Impact on Turnout. *Political Behavior*, 33(1), 3-25.

Bjereld, U. (2000). *Staten och det goda livet: en bok om moral och politik*. Stockholm: Santérus.

Bäck, H., Larsson, T. & Gissur Ó. Erlingsson, (2011). *Den svenska politiken: struktur, processer och resultat*. (3., aktualiserade uppl.) Malmö: Liber.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4., [rev.] uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

European commission. (2014). *Sport and physical activity*. Hämtad 2017-12-29 från http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf

Fiske, A., & Kintsch, Walter. (1992). The Four Elementary Forms of Sociality: Framework for a Unified Theory of Social Relations. *Psychological Review*, 99(4), 689-723.

GAL-TAN. (2017, 3 oktober). I *Wikipedia*. Hämtad 2017-12-05, från <https://sv.wikipedia.org/wiki/GAL-TAN>

Gilligan, C. (2014). Moral Injury and the Ethic of Care: Reframing the Conversation about Differences. *Journal of Social Philosophy*, 45(1), 89-106.

Graham, J., Nosek, B. A., Haidt, J., Iyer, R., Koleva, S., & Ditto, P. H. (2011). Mapping the moral domain. *Journal of personality and social psychology*, 101(2), 366.

Graham, J. Haidt, J. Koleva, S. Motyl, M. Iyer, R. Wojcik, S. Ditto, P. (2012). Moral Foundations Theory: The Pragmatic Validity of Moral Pluralism.

Hooghe, L., Marks, G., & Wilson, C. J. (2002). Does Left/Right structure party positions on european integration? *Comparative Political Studies*, 35(8), 965-989

Jakobsson, H. (2014, 11 september). Kampen mellan SD och MP hårdnar. *Expressen*. Hämtad 2017-12-05 från <https://www.expressen.se/nyheter/val2014/kampen-mellan-sd-och-mp-hardnar/>

Knutsen, O. (2006), *Class Voting in Western Europe: A Comparative Longitudinal Study*

Kohlberg, L. (1971). Stages of moral development. *Moral education*, 1, 23-92.

Konservatism. (2017, 22 december). I *Wikipedia*. Hämtad 2017-01-06 från <https://sv.wikipedia.org/wiki/Konservatism>

Larsson, M. (2013, 1 juli). MP utmanar SD om invandringspolitik. *Dagens Nyheter*. Hämtad 2017-12-05 från <https://www.dn.se/nyheter/almedalen/mp-utmanar-sd-om-invandringspolitik/>

Linders, A. (2004, September). Victory and beyond: a historical comparative analysis of the outcomes of the abortion movements in Sweden and the United States. In *Sociological Forum* (Vol. 19, No. 3, pp. 371-404). Kluwer Academic Publishers-Plenum Publishers.

Miljöpartiet de gröna (2013). *Partiprogram Miljöpartiet de gröna*. Stockholm: Miljöpartiet de gröna

Mral, B., Gelang, M. & Bröms, E. (2016). *Kritisk retorikanalys: text, bild, actio*. Ödåkra, Sverige: Retorikförlaget

Oscarsson, H. (2016). Den svenska partirymden [Blogginlägg]. Hämtad från <http://www.henrikoscarsson.com/2016/08/den-svenska-partirymden-2016.html>

Oskarson, M., Demker, M. (2015). Room for Realignment: The Working-Class Sympathy for Sweden Democrats. *Government and opposition*, vol 50. S. 629-651. doi:

<http://dx.doi.org/10.1017/gov.2014.41>

Mooney, C., & Schuldt, R. (2008). Does Morality Policy Exist? Testing a Basic Assumption. *Policy Studies Journal*, 36(2), 199-218.

Moral foundations theory. (2017, 23 september). I *Wikipedia*. Hämtad 2017-11-27, från https://en.wikipedia.org/wiki/Moral_foundations_theory

MoralFoundation.org. (2017). *Other materials*. 2017-12-19, från <http://www.moralfoundations.org/othermaterials>

Moral, M. (2017). The Bipolar Voter: On the Effects of Actual and Perceived Party Polarization on Voter Turnout in European Multiparty Democracies. *Political Behavior*, 39(4), 935-965.

Narvaez, D. (2010). Moral Complexity: The Fatal Attraction of Truthiness and the Importance of Mature Moral Functioning. *Perspectives on Psychological Science*, 5(2), 163-181.

Nationalencyklopedin [NE]. (2017). *Moral*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/moral>

Nationalencyklopedin [NE]. (2017). *Etik*. Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/etik>

Nilsson, & Erlandsson. (2015). The Moral Foundations taxonomy: Structural validity and relation to political ideology in Sweden. *Personality and Individual Differences*, 76, 28-32.

Rogowski, J., & Sutherland, C. (2016). How Ideology Fuels Affective Polarization. *Political Behavior*, 38(2), 485-508.

Ryan, T. (2014). Reconsidering Moral Issues in Politics. *The Journal of Politics*, 76(2), 380-397.

Samini, A. (2014, 19 maj). Miljöpartiet attackerar Sverigedemokraterna i ny valfilm. *Dagens opinion*. Hämtad 2018-03-03 från <http://www.dagensopinion.se/milj%C3%B6partiet-attackerar-sverigedemokraterna-valfilm>

Shweder, R. A., Much, N. C., Mahapatra, M., & Park, L. (1997). The “big three” of morality (autonomy, community and divinity) and the “big three” explanations of suffering. *Morality and health*, 119-169.

Statistiska centralbyrån. (2017). *Partisymptiundersökningen (PSU) maj 2017*. Hämtad 2017-12-05 från http://www.scb.se/contentassets/fd0936a6f2a64881b22d2cb9628b9a45/me0201_2017m05_br_me60br1701.pdf

Statistiska centralbyrån. (2017). *Partisymptiundersökningen (PSU) november 2017*. Hämtad 2017-12-05 från <http://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/demokrati/partisymptier/partisymptiundersokningen-psu/pong/statistiknyhet/partisymptiundersokningen-psu-i-november-2017--val-i-dag/>

Sundström, M. (2011). The Swedish Green Party: From alternative movement to third biggest party. *Environmental Politics*, 20(6), 938-944.

Sverigedemokraterna (2013). *Sverigedemokraterna 25 år: jubileumsskrift : 1988-2013*. Stockholm: Sverigedemokraterna.

Sverigedemokraterna (2011). *Sverigedemokraternas principprogram: antaget vid Landsdagarna 26 november 2011*. [S.l.]: SD.

Valmyndigheten (2018). *Val och folkomröstningar*. Hämtad 2018-01-28 från http://www.val.se/val_och_folkomrostningar/

Värdering (sociologi). (2017, 7 november). I *Wikipedia*. Hämtad år-månad-datum, från [https://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rdering_\(sociologi\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4rdering_(sociologi))

9. Appendix

9.1. Appendix 1, tabeller

Tabeller och resultat kvantitativ analys

Omsorg	Antal MP	Antal SD	Skada	Antal MP	Antal SD
Omsorg	23	26	Sjuk	32	14
Hjälp	8	20	Svag	2	10
Solidaritet	18	17	Lida	6	9
Stöd	49	31	Krig	5	7
God	74	43	Förtryck	2	3
Bistånd	4	10	Våld	13	5
Bidra	29	12	Exploatera	9	0
Assistans	2	0	Skada	4	3

Mänsklig	21	36	Hot	20	7
Vård	70	27	Omänsklig	0	0
Sympati		3	Osäker	1	0
Empati	1	3			
Skydd	36	12			
Fred	18	6			
Säkerhet	4	2			
Värna	22	10			
Total	411	258		94	58

Rättvisa	Antal MP	Antal SD	Bedrägeri	Antal MP	Antal SD
Rättvis	14	7	Diskriminera	17	2
Rättighet	40	27	Intolerant	0	0
Skyldighet	2	14	Orättvis	3	2
Jämställd	16	9	Ojämlik	4	1
Frihet	30	44	Oärlig	0	0
Demokrati	32	73	Partisk	0	0
Jämlik	13	3			
Frivillig	13	10			
Tolerant	1	0			
Ärlig	0	0			
Inkludera	3	2			
OPartisk	0	0			
Rättfärdig	1	0			
Total	165	189		24	5

Auktoritet	Antal MP	Antal SD	Underminering	Antal MP	Antal SD
Auktoritet	0	0	Olydnad	3	0
Lag	43	48	Vägra	0	0
Respekt	13	24	Protest	0	0
Monarki	1	3	Illegal	1	0
Betyg	4	2	Brott	10	6
Ordning	5	9			
Hierarki	0	0			
Lyda	3	2			
Tillstånd	2	5			
Kontroll	10	4			
Plikt	0	3			
Total	81	100		14	6

Lojalitet	Antal MP	Antal SD	Svek	Antal MP	Antal SD
Lojal	0	9	Mångfald	31	5
Tradition	2	22	Utländsk	3	7
Sverige	99	37	Individ*	26	56
Svensk	20	89	Fiende	0	0
Nation	43	211	Invandring	1	24
Inkludera	3	2	Invandrare	0	15
Grupp	6	31	Flykting	4	12
Medlem	5	4	Mångkultur	1	17
Familj	14	37	Massinvandring	0	2
Medborgare	6	29			
Kulturarv	1	19			
Total	199	490		66	138

Andlighet	Antal MP	Antal SD	Avsky	Antal MP	Antal SD
Andlig	0	2	Ohälsa	3	0
Genus	2	0	Rasism	4	0
Hen	5	0	Abort	1	0
Sexuell	6	10	Smuts	0	0
Skön	1	5	Könsnorm	3	0
Vacker	0	0	Könsmakt	1	2
Förkastlig	0	5			
Hänsyn	14	5			
Hälsa	15	7			
Kyrka	0	2			
Kristen	0	7			
Folkhälsa	4	3			

Total	47	46		12	2

Generella	Antal MP	Antal SD
Moral	0	12
Etik	7	0
Värdering	1	5
Kränka	4	3
Princip	17	36
Ideal	0	2
Makt	11	5
Omorale	0	0
Godhet	0	5
Ondska	0	0
Destruktiv	1	12
Konstruktiv	1	10
Värdegrund	1	2
Total	43	92

Totalt antal ord MP: 1134

Totalt antal ord SD: 1374

Totalt antal positiva MP (ink. Generella): 924

Totalt antal negativa MP: 210

Totalt antal positiva SD (ink. Generella): 1165

Totalt antal negativa SD: 209

9.2. Appendix 2, diagram 2

